

## HARMAAN TALOUDEN TORJUNTAA KOSKEVA SUOSITUS

Harmaa talous johtaa palkkaa ja muita työehtoja koskevien työelämän normien noudattamatta jättämiseen, kilpailuolosuhteiden vääristymiseen sekä verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen laiminlyönteihin. Harmaan talouden torjunta edellyttää kaikkien työelämän osapuolten aktiivista panosta.

Harmaata taloutta ja epäterveestä kilpailusta aiheutuvia haittavaikutuksia yrityksille ja yhteisöille alihankintaa ja vuokratyövoiman käyttöä koskevissa tilanteissa voidaan torjua monin keinoin. Työnantajavelvoitteiden noudattamisen parempi valvonta edesauttaa myös alihankkijoiden työntekijöiden ja vuokratyöntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtojen toteutumista.

Tämän suosituksen tarkoituksena on täydentää harmaan talouden torjuntaa koskevaa lainsäädäntöä ja vakiinnuttaa sopimusmenettelyjä ja -määräyksiä, joiden avulla osapuolilla on mahdollisimman hyvät mahdollisuudet omassa toiminnassaan pyrkiä estämään harmaata taloutta ja samalla tervehdyttää kilpailua.

### 1 Tilaajan selvitysvelvollisuus

Tilaajan selvitysvelvollisuutta ja vastuuta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä koskevan lain (1233/2006, ns. tilaajavastuulaki) mukaan tilaajalla on velvollisuus selvittää sellaisen sopimuspuolen taustoja, jonka kanssa hän tekee sopimuksen vuokratyövoiman käytöstä tai tietyistä alihankintatyöistä. Selvitysvelvollisuus ei koske laisissa tarkemmin määriteltyjä tilanteita, joissa tilaajalla on perusteltu syy luottaa sopimuskomppaniinsa tai sopimus on lyhytkestoinen.

Tilaajan selvitysvelvollisuus kattaa selvityksen siitä, onko yritys merkitty ennakkoperintärekisteriin ja työnantajarekisteriin sekä arvonlisävelvollisten rekisteriin. Siihen kuuluu myös kaupparekisteriote, todistus verojen maksamisesta tai selvitys verojen maksamisesta. Lisäksi selvitysvelvollisuus kattaa todistukset eläkevakuutusten ottamisesta sekä selvityksen työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista. Vastaavat tiedot on hankittava myös ulkomaisista yrityksistä.

Tilaajan henkilöstön edustajilla on lain mukaan oikeus pyynnöstä saada alihankinta- tai vuokratyövoiman käyttämisen työvoiman määrä, yrityksen yksilöintitiedot, työkohteet, työtehtävät, sopimuksen kesto ja sovellettava työehtosopimus tai keskeiset työehdot.

Lain mukaan sopimusta alihankinnasta ja/tai vuokratyöstä ei tule pääsääntöisesti tehdä ennen selvitysvelvollisuuden toteuttamista. Sopimusta ei tule laiminlyöntimaksun uhalla myöskään tehdä, jos on selvää, että alihankkija ja/tai vuokratyötä tarjoava taho ei huolehdi lakisääteisistä velvoitteistaan.

## Suosituksia

Lakisääteisen selvitysvelvollisuuden edellä selostetun vähimmäissisällön lisäksi voi olla tarpeellista hankkia sopimuspuolesta tarkempia tietoja. Tämä korostuu, kun sopimus on pitkäkestoinen tai taloudelliselta arvoltaan suuri taikka kun mahdollisen sopimuspuolen taustoista ei ole selvyyttä. Tietojen hankkiminen voi olla tarpeen myös silloin, kun sopimuspuoli ei kuulu lakisääteisen selvitysvelvollisuuden piiriin.

Tilaaajan henkilöstön edustajille lain mukaan annettavat tiedot voi olla tarkoituksenmukaista antaa ennen sovittuun työn alkamista.

## 2 Ulkomaiset yritykset

Suomeen työntekijöitä lähettävällä ulkomaisella yrityksellä on lain mukaan oltava Suomessa edustaja, jos lähetetyn työntekijän työskentely Suomessa kestää yli 14 päivää. Päävastuu edustajan asettamisesta on ulkomaisella yrityksellä, mutta työn teettäjän on käytettävissään olevin keinoin huolehdittava siitä, että ulkomainen yritys asettaa edustajan.

Yritysten ja yhteisöjen on syytä ottaa huolehtimisvelvollisuus huomioon tarjouspyyntöasiakirjoissa ja sopimusneuvotteluissa. Velvollisuus voidaan hoitaa esimerkiksi sisällyttämällä ulkomaisen alihankinta- tai vuokratyöryhtymän kanssa tehtävään sopimukseen seuraavankaltainen sopimuslauseke:

” Yritys X on tietoinen velvollisuudestaan asettaa ennen työn aloittamista lähetetyistä työntekijöistä annetun lain 4 a §:n mukainen edustaja.

Yritys X:n edustajana toimii .....

Edustajalla on velvollisuus säilyttää lähetetystä työntekijöistä annetun lain 4 b ja 5 §:n mukaisesti

- työnantajan yksilöintitiedot
- työntekijän yksilöintitiedot
- selvitys lähetetyn työntekijän työehdoista
- selvitys lähetetyn työntekijän työnteko-oikeuden perusteesta
- lähetetyn työntekijän työskentelyä Suomessa koskeva työaika-kirjanpito
- tiedot lähetetyille työntekijöille maksetuista palkoista”

Lähetetyn työntekijän tapaturmavakuuttamiseen sovelletaan yleensä sen valtion lakia, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee. Koska kaikissa valtioissa ei ole pakollista tapaturmavakuutusta, Suomeen lähetetty työntekijä voi olla vakuutettu puutteellisesti. Jotta ulkomaiset lähetetyt työntekijät olisivat asianmukaisesti vakuutettuja eikä suomalainen tilaajayritys joutuisi korvausvastuuseen, on syytä varmistaa, että ulkomaiset työntekijät kuuluvat riittävän tapaturmavakuutuksen piiriin.

### 3 Alihankinta- tai vuokrasopimukseen otettavat sopimusehdot

Tilaajavastuulain mukaista alihankintaa tai vuokratyötä koskevaan sopimukseen on tarkoituksenmukaista kirjata sopimuspuolen ilmoittama tilattuun työhön ja/tai tehtävään lain mukaan sovellettava työehtosopimus ja/tai työehtosopimukset tai keskeiset työsuhteen ehdot.

Tilaajalle voi sopimussuhteen aikana syntyä epäily, että alihankkija tai vuokratyö ei täytä lakisääteisiä tai työehtosopimuksiin perustuvia velvoitteitaan yhteiskuntaa tai työntekijöitään kohtaan.

Näiden tilanteiden varalta tilaajan voi olla tarpeellista ottaa alihankinta- tai vuokratyösopimukseen lauseke, jonka mukaan alihankkijalla tai vuokratyöryhtymällä on tilaajan pyytäessä velvollisuus esittää tilaajalle luotettava selvitys edellä mainittujen velvoitteiden hoitamisesta.

Mikäli tilaajan sopimuspuolella on oikeus teettää sopimuksen kohteena oleva työ tai sen osa alihankintana tai vuokratyönä kolmansien yritysten toimesta, tilaajan voi olla tarpeellista turvata sopimuslausekkeella tiedonsaantioikeutensa myös kyseisistä yrityksistä.

Edellä mainittuihin sopimuslausekkeisiin on tarkoituksenmukaista liittää ehto, jonka mukaan tilaajalla on oikeus purkaa sopimus, jos sopimuspuoli on jättänyt olennaisilta osin noudattamatta edellä mainittuja velvoitteitaan tai ei anna asianmukaista selvitystä velvoitteiden täyttämisestä.

Purkuoikeuden sisältävä sopimuslauseke voi olla esimerkiksi seuraava:

”Tilaajalla on oikeus purkaa sopimus, jos sopimuspuoli jättää olennaisilta osin noudattamatta tilaajavastuulaissa tarkoitettuja lakisääteisiä velvoitteita taikka se ei viivytyksettä anna asian selvittämiseksi tarpeellisia selvityksiä ja/tai tietoja tai ne ovat ilmeisen virheellisiä tai puutteellisia.”

Mikäli tilaajan sopimuspuolella on oikeus teettää sopimuksen kohteena oleva työ tai sen osa alihankintana tai vuokratyönä kolmansien yritysten toimesta, tilaajan on tarkoituksenmukaista edellyttää, että tilaajavastuulaissa ja tässä suosituksessa mainitut asiat otetaan huomioon kaikissa sopimusportaissa.

#### 4 Tarjouspyyntö

Tässä suosituksessa mainitut asiat on syytä ilmoittaa sopimuspuolelle jo tarjouspyyntöasiakirjassa taikka muutoin tarjousta pyydettyäessä.

Helsingissä 14. päivänä maaliskuuta 2007

Elinkeinoelämän keskusliitto ry

Kunnallinen työmarkkinalaitos

Suomen Kuntaliitto ry

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry

Akava ry